

Ar skaičiuosime mintinai?

Elmundas Žalys

Leidyklos TEV generalinis direktorius

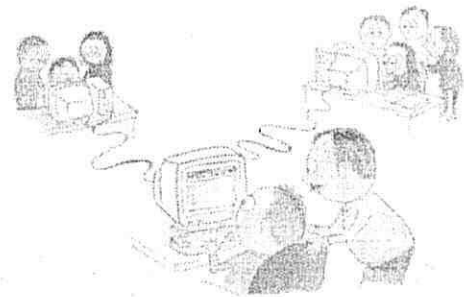
tev@tev.lt

Nežinau, ar šiais laikais galima sudominti vaikus kompiuteriniu žaidimu, jeigu jame nešau-do, negaudo, neburzgia, nežybsi šviesos, neskamba muzika. O svarbiausia ten turi būti varžybų elementai: kas greičiau nuvažiuos, nušaus, pastatys, užlips ir pan. Ir nemanau, kad lietuvačiai skiriasi nuo kitų pasaulio vaikų — sprendžiant iš reklamos, visur tas pats. Tačiau mūsų kolega iš Estijos, kompanijos MIK-SIKE vadovas Mikhel Pily, tvirtina, kad apie 30 000 estų ir latvių (beje, tiek įvairiausio amžiaus vaikų, tiek suaugusiųjų) kasmet sėda prie kompiuterio... skaičiuoti. Ne, ne su skaičiuokliu ar kokia Excel skaičiuokle. Jie registruojasi internete ir su didžiuliu entuziazmu varžosi savo gebėjimais skaičiuoti mintinai. Ne spręsti sudėtingiausias problemas, ne kurti skaičiavimo sistemas (pvz., norėdami laimėti *Tele* ar kokią kitą *Loto*). Jie paprasčiausiai sudėjinėja: iš pradžių paprastesnius skaičius $3 + 2$, $9 + 6$, $12 + 19$, $63 + 38$, po to triženklis, keturženklis, tada atiminėja, daugina, po to ir sudeda, ir atima, ir daugina kartu... Jie žaidžia matematinį žaidimą, kurį vadina PRANGLIMINE. Internete jau prigijo ir angliškas pavadinimas MENTALMATH, kuriuo sekdami lietuviškąją žaidimo versiją, matyt, galėtume pavadinti MATMINTINIU (toks savotiškas žodžių „matematika“ ir „mintinas skaičiavimas“ hibridas). Bet, aišku, reikėtų konsultuotis su kalbininkais, kurie, kaip įprasta, turi visiškai kitokią nuomo-

Vartotojo vardas:
Slaptažodis:

e-darbiniai lapai	Paslaugos	Kontaktai

<http://lt.lefo.net>

nę nei matematikai (beje, dažniausiai kas du nesuderinama).

Matmintinio varžybos Estijoje vyksta tarp moksleivių, tarp klasių ir komandų, sudarytų iš mokinių ir mokytojų, tarp mokyklų, tarp miestų. O nuo praėjusių metų jos tapo tarptautinės — pirmą kartą varžybų finalas vyko Rygoje, kur akis į akį susitiko estų ir latvių „mintinukai“, „mintiniokai“ ir „mintinaičiai“ (atitinkamai trijų amžiaus grupių: pradinukai, vyresniečiai — V–VII klasių, ir vyresnieji, kurių amžius neribojamas). Na, čia jau mane į miltus gali sumalti ne tik kalbininkai, bet ir skaitytojai, tačiau aš tikrai nenorėčiau rašyti „mintino skaičiavimo mėgėjai“. Ypač kad kai kurie iš jų jau

yra tikri profesionalai... Jei mano siūlomi naujadarai netenkina skaitytojų, galima iš pradžių paskelbti konkursą lietuviško žaidimo pavadinimui sukurti.

Varžybos vyksta individualiai, bet kartu skaičiuojami taškai ir iš anksto paskelbtų komandų (paprastai jas sudaro 4 vienos mokyklos, rajono, ar valstybės atstovai). Beje, ir vietinėse varžybose mokytojams siūloma sudaryti iš dalyvių komandas — tai skatina draugiškumo, darbo komandoje jausmus. Pavyzdžiui, Estijoje bet kurioje klasėje yra sudaroma daugiau negu viena komanda ir, kaip rodo patyrimas, asmeniniai rezultatai nuo to tik gerėja.

Šių varžybų laimėtoju tampa tas, kuris per tam tikrą laiką (paprastai 4 minutes) teisingai atlieka daugiau kompiuterio pateikiamų matematinių veiksmų. Kiekvienas teisingas atsakymas vertinamas taškais; surinkęs nustatytą skaičių taškų dalyvis yra pervedamas į aukštesnį lygmenį (pvz., vietoj vienaženklių skaičių atsiranda dviženkliai); aukštesnių lygmenų užduotys vis sunkėja, bet ir galimų gauti taškų skaičius didėja. Kadangi pats žaidimas yra persmelktas varžymosi dvasia, galimos įvairios staigmenos ir netikėtumai. Paspaudei ne tą mygtuką, praradai dėmesį akimirksniu — bet kuri klaidelė gali būti lemtinga. Tad negalima sakyti, kad konkurso laimėtojas yra geriausias matematikas ar geriausiai skaičiuoja mintinai — jis tiesiog tą dieną skaičiavo geriau už kitus. O gal tiesiog jo pirštai tądien buvo miklesni? Tad ir pralaimėjusiems atsiranda noras pasitreniruoti, kad kitąkart...

Aš tikrai nenorėčiau moksleivių agituoti dienas naktis sėdėti prie kompiuterių ir lavinti pirštus ir smegenis, bet... Niekam ne paslaptis, kad ir taip sėdi, ir žaidžia tikrai ne labiausiai intelektą lavinančius žaidimus... Tad jeigu jau nutars prisėsti prie kompiuterio, aš už *Matmintinį* (ar bandysim kurti kitą terminą?). Tuo labiau, kaip tvirtina kolegos estai, pas juos susirenka žaidėjai nuo 7 iki 77 metų ir entuziazmas nuo amžiaus nepriklauso.

Konkurso įkūrėja, Estijos edukacinė kompanija MIKSIKE, visiems norintiems pasitikrinti,

ar dar nėra praradę gebėjimo mintinai skaičiuoti, sudaro galimybę treniruotis ištisus metus. Varžybos skelbiamos nuo sausio iki balandžio (trys ir daugiau skirtingų rungčių). Kiekvienai rungčiai skiriamos trys keturios savaitės. Tai reiškia, kad per šį laikotarpį kiekvienas užsiregistravęs dalyvis turi atlikti *du* įskaitinius bandymus. Treniruotis jis gali, kiek nori, kada nori ir kur nori. Tačiau norėdamas, kad jo rezultatai būtų įskaityti, nurodytu laikotarpiu jis turi du kartus sėsti prie kompiuterio, pažymėti, kad tai įskaitinis bandymas, ir atlikti pateiktas užduotis. Žinant, kad užduotys generuojamos atsitiktinai, tai galima daryti bet kada. Galima pasirinkti laiką, kada geriausia nuotaika ar šviesiausias protas, gerai pasitreniravus vakare ar tik sėdus prie kompiuterio ankstyvą rytą, kol niekas netrukdo. Svarbu užregistruoti du savo bandymus, iš kurių kompiuteris parinks geresnįjį.

Po to sumuojami kiekvienos rungties geriausi rezultatai (ir skaičiuojami komandiniai, jei dalyviai buvo užregistravę komandas), skelbiami internete, nors kai kurios mokyklos dar organizuoja savo akivaizdinius finalus — ypač iškilus abejonių dėl sąžiningo visų sprendimų dalyvavimo.

Vėliau rengiamas šalies finalas, kuriame dalyvauja geriausi rajonų ir miestų „mintiniai“ (gal jau pripratote prie šio termino?). Finalas, kuris yra asmeninis ir kartu komandinis, vyksta tik akivaizdžiai: visiems susėdus teisėjų akivaizdoje vienoje salėje — jokių skaičiuoklių, jokių pieštukų... Žiūrovai — palaikantys ir priešiškausi nusiteikę... O Baltijos šalių finale — ir prožektorių šviesos, televizijos kameros... Ar pajutote varžybų jaudulį? Ar bandysite?

Beje, kad labiau norėtusi, šiek tiek informacijos apie 2003–2004 m. Baltijos šalių finalą, kuris vyko Latvijoje. Varžybos, kuriose dalyvavo apie 100 moksleivių (kol kas tik estų ir latvių), vyko Rygos I gimnazijos salėje, o apdovanojimų ceremonija — Rygos Rotušėje, dalyvaujant miesto valdžios ir Švietimo ministerijos atstovams. Rygos ir Talino miestai, rėmėjai įsteigė aibes prizų: diplomų, knygų,

elektroninių žaidimų, „Sony“ muzikinės įrangos, „Karūnos“ šokoladų ir net 2 dienų ekskursiją į Helsinkio mokslo muziejų padengiant visas išlaidas.

Tad ką reikia nuveikti, kad norintys palavinti smegenis ir linksmai pasirungti mūsų moksleiviai ir mokytojai (pats bandžiau ir galiu garantuoti, kad tai kur kas įdomiau, nei šiaip mokytis daugybės lentelę) galėtų tai padaryti?

Trumpas *Matmintinio* entuziastų planas yra toks:

- 1) Paruošti lietuvišką interneto svetainę (pagal susitarimą su kolegomis iš Estijos leidyklos TEV specialistai ją turėtų sutvarkyti iki Naujųjų Metų).
- 2) Susitarti su IT mokytojais, kad jie sudarytų galimybes, o kartais ir tiesiog padėtų moksleiviams užsiregistruoti, pabandyti sužaisti — tai tikrai nėra sunku.
- 3) Mokyklose, miestuose ar savivaldybėse ieškoti entuziastų, kurie burtų komandas, ruošytų jas varžyboms, globotų ir ramintų pralaimėjus (tai tikrai nebūtinai turi būti matematikos mokytojai ar net iš viso mokytojai).
- 4) Rasti rėmėjų nugalėtojams apdovanoti (aprašyti Rygos turnyro prizai turėtų sukelti sveiko pavydo audrą net Lietuvos įvairių lygių olimpiadų laureatams).
- 5) Suorganizuoti Lietuvos *Matmintinio* turnyrą ir sudaryti Lietuvos komandą Baltijos šalių varžyboms — kas gali garantuoti, kad greit jos netaps populiareesnės nei

debatų olimpiados ar arimo varžybos, į kurias Lietuva iškilmingai deleguoja savo geriausius atstovus.

Programinę įrangą šiam žaidimui sukūrė Kalev Põldsaar iš Estijos, mažytės Prangli salos. Joje gyvena viso labo apie 100 gyventojų. Mažyt, ten nelabai buvo ką veikti, tad laisvalaikiu Kalevas kūrė žaidimą, kuriuo džiaugiasi estai ir latviai, o dabar jau galės pradėti domėtis ir Lietuvos moksleiviai. Estų kolegos atkreipia dėmesį į vieną, jų nuomone, labai patrauklią detalę. Anot jų, išryškėjo gana sveika konkurencija tarp mažų kaimiškųjų mokyklų ir vadinaujamųjų elitinių gimnazijų, licėjų, į kurias svajoja patekti kiekvienas žinių trokštantis estų moksleivis. Šių mokyklų moksleiviai nė viename iki šiol vykusiame Estijos turnyre niekaip negali įrodyti savo pranašumo prieš „kaimiečius“ ir tai juos skatina dar ir dar sykį pasitreniruoti. Be to, kai kurios mokyklos rengia atvirus čempionatus, kuriuose gali dalyvauti tiek moksleiviai, tiek mokytojai. Kolegos estai sako, kad net labiausiai nemėgstantys daugybės lentelės mokinukai puola treniruotis, kad turnyre „apskaičiuotų“ mokyklos direktorių ar matematikos mokytoją, ką jau kalbėti apie amžinai nosį riečiančią klasės pirmūnę, absoliučią dešimtukininkę... Tikimės, kad tai bus ne vieninteliai veiksniai, kurie paskatins ir Lietuvos moksleivius padėti į šalį skaičiuoklius ir prisiminti mintiną skaičiavimą.